



ГОЛОВА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

11/10-906

22.03.2019

Прем'єр-міністру України

ГРОЙСМАНУ В.Б.

Шановний Володимире Борисовичу!

Надсилаємо адресований Вам депутатський запит народного депутата України Вовка В. І., оголошений на засіданні Верховної Ради України 22 березня 2019 року, для розгляду і надання відповіді автору запиту і Голові Верховної Ради України у встановлений чинним законодавством 15-денний термін.

Додаток: депутатський запит на 7 арк. у 1 прим.

З повагою

А. ПАРУБІЙ

906



НАРОДНИЙ ДЕПУТАТ УКРАЇНИ

№ 207/03-949

" 21 " Серпень 2019 р.

Прем'єр-міністру України
Гройсману В.Б.

ДЕПУТАТСЬКИЙ ЗАПИТ

Щодо безконтрольного та нецільового використання державного майна, яке закріплено за Національною академією наук України і галузевими академіями, та реформування організаційної системи наукової діяльності в Україні

Шановний Володимире Борисовичу!

Сучасний досвід розвитку найпотужніших в економічному та політичному плані держав свідчить, що **наукова та інноваційна діяльність стає рушійною силою для забезпечення сталого економічного розвитку суспільства**, формування "розумного суспільства знань" (в термінології ООН - Smart Knowledge Society) та формування соціально-економічного генотипу держави, бізнес-модель якої базується на отриманні максимальної доданої вартості за рахунок використання не сировинної бази, а інноваційних і високотехнологічних виробництв. Без запровадження такої перспективної стратегії розвитку Україні загрожує небезпека назавжди залишитися сировинним придатком більш ефективних та спроможних суспільств.

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом суттєво прискорила процеси євроінтеграції у всіх сферах суспільного життя та надала нові можливості їх розвитку за європейськими стратегічними концепціями.

Перехід Європейського Союзу до розбудови інноваційної економіки на основі нових стратегічних парадигм «Відкритих інновацій» та «Відкритої науки» дає не тільки нові потужні стимули розвитку європейського дослідницького та інноваційного простору, але й основу для створення цифрового суспільства у найближчі роки та запровадження нового технологічного укладу Industry 4.0.

Угода про асоціацію України та ЄС суттєво прискорила та інтенсифікувала процеси євроінтеграції в різних сферах суспільного життя – державному управлінні, економіці, соціальній сфері, однак поки що майже не вплинула на організацію наукової та інноваційної діяльності в Україні. Необхідність інтеграції української науки до європейського та західного дослідницького простору вимагає як реформування державного управління наукою в Україні, так і глибокої модернізації самої наукової діяльності, передусім Національної академії наук України та галузевих академій, за європейськими стандартами.

Метою докорінної реформи наукової сфери в Україні мають стати:

- радикальне підвищення ефективності діяльності наукових установ, запровадження нових підходів до оцінювання їх ефективності у міжнародному вимірі та відповідності сучасним викликам і потребам країни;
- розвиток інноваційного потенціалу та комерціалізації науково-технічних розробок, налагодження ефективного зв'язку з виробничим сектором, що має позитивно вплинути на стале зростання реального сектору економіки України;
- посилення інтеграції науки і вищої школи (університетів) для передачі передових знань талановитій молоді з метою підвищення рівня вищої освіти та реалізації наукового потенціалу молоді в Україні.

Все це потребує розробки концепції глибокого реформування наукової сфери України, запровадження швидких заходів не тільки із збереження деградованих залишків наукової галузі в Україні, але й її відродження на нових європейських засадах. **Наука має стати серцем інноваційного розвитку держави.**

Водночас, nereформовані Національна академія наук України (далі – НАН України), яка історично була головним центром наукових досліджень в країні, так само як і інші галузеві академії і наукові установи України, консервують архаїку радянського підходу до науки, швидко деградують та втрачають свій науково-інноваційний потенціал, що був орієнтований не на потреби інноваційного розвитку економіки, а на потреби величезного військово-промислового комплексу, гонку озброєнь та амбіційну космічну програму комуністичної наддержави СРСР.

НАН України та галузеві академії наук, які залишаються єдиними «заповідниками комунізму» - nereформованими академіями наук в усій посткомуністичній Європі, нагально потребують глибокого системного реформування та модернізації відповідно до сучасних викликів і вимог та кращих світових зразків.

Це стосується як самої системи організації наукової діяльності, так і використання державного майна - майнових комплексів і земельних ділянок, що знаходяться у постійному користуванні НАН України та галузевих академій наук.

1. Звертаю Вашу увагу, що в українських ЗМІ вже тривалий час публікуються матеріали щодо зловживання у використанні державного майна, яке закріплено за установами, організаціями та підприємствами, що перебувають у віданні Національної академії наук України та галузевих академій наук.

Зокрема, у 2008 р. в журналі «Фінансовий контроль» була опублікована стаття тодішнього заступника директора Департаменту у сфері освіти і культури Головного контрольно-ревізійного управління України Ірини Гур'євої «Безлад "по-науковому"» (<http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/51741>).

У цій статті зазначено наступне:

«Інфраструктура Національної академії наук України налічує кілька сотень наукових установ та закладів, а також суб'єктів господарювання, більшість яких створена ще за радянських часів. Ці організації одержали від держави величезні обсяги майна. Для забезпечення їх діяльності щорічно виділяється понад один мільярд гривень бюджетних коштів.

Однак, як засвідчили контрольні дії органів ДКРС, із цих коштів понад 266 млн грн використано з порушеннями. Окрім цього, мають місце численні схеми незаконного відчуження державного майна та земельних ресурсів. Діяльність же окремих наукових установ та організацій аж ніяк не пов'язана з науково-дослідними і дослідно-конструкторськими роботами та їх упровадженням в економіку держави. Переважна частина з них займається комерційною діяльністю, зокрема зароблянням коштів найпростішим способом – передаванням в оренду більшості власних активів.

Маємо підстави стверджувати, що Президія НАН України, користуючись повноваженнями, наданими їй Законом України "Про особливості правового режиму діяльності Національної академії наук України, галузевих академій наук та статусу їх майнового комплексу", сприяє вилученню з оперативного управління активів, які є державною власністю».

Крім того, 23 травня 2008 р. на веб-сайті видання «Дзеркало тижня» у зв'язку з вбивством тодішнього керуючого справами НАН України Арсенюка В.В., з'явилася публікація «Убито вченого, під прицілом – майно НАНУ» (https://dt.ua/SCIENCE/ubito_vchenogo_pid_pritsilom_mayno_nanu.html).

Як зазначено у публікації: *«Не є секретом, що майновий "пиріг" НАНУ давно вже не дає спокою багатьом охочим прибрати до рук його найласіші шматки. Напевно, тільки завдяки протестам наукової громадськості та широкому розголосу планів сучасних забудовників академію ще не позбавили установ, закладів та НДІ в центрі столиці. Хоча чимало об'єктів і територій, які належали раніше Академії наук, сьогодні мають нових господарів. Вже не один рік триває протистояння між працівниками Інституту теоретичної фізики та керівництвом НАНУ. Вчені звинувачують правлячу верхівку академії в розбазарюванні землі».*

Проектом Центр розслідувань України у 2017 р. було проведено розслідування «Інтелектуальний маразм: як обкрадають та перетворюють на VIP-гурток пенсіонерів НАН України», в якому, зокрема, зазначається, що *«Академія наук перетворюється у VIP-гурток пенсіонерів. І доки одні працюють не покладаючи рук, верхівка НАН України удає, що не помічає, як розкрадають державне майно»* (https://24tv.ua/intelektualniy_marazm_yak_obkradayut_ta_peretvoryuyut_na_vip_gurtok_pensioneriv_nan_ukrayini_n824859). Звертаю Вашу увагу, що журналісти проекту у зазначеному розслідуванні наводять схеми «дерибану» майна та землі Національної академії наук України.

Про аналогічні порушення щодо державного майна, яке знаходиться у постійному користуванні НАН України та національних галузевих академій наук, свідчать і повідомлення правоохоронних органів. Зокрема, 31 березня 2017 р. прокуратура міста Києва повідомила про те, що *«у Києві судитимуть керуючого справами НАН України, зловживання якого завдали 21,7 млн гривень збитків»* (https://kyiv.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=205209).

18 березня 2019 р. ЗМІ також повідомили про те, що *«НАБУ оголосило підозру посадовцям Національної академії аграрних наук і одному працівнику СБУ у розкраданні 15 га особливо цінної землі у передмісті Києва»* (<https://nv.ua/ukr/ukraine/events/nabu-ogolosilo-pidozru-semi-osobam-u-rozkradanni-15-ga-osobливо-cinnoji-zemli-pid-kiyevom-50011380.html>).

Кричущим прикладом зловживань з використанням державного майна, яке знаходиться у постійному користуванні НАН України, є численні порушення законодавства України щодо **парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення “Феофанія” Національної академії наук України**.

Так, на території Парку-пам'ятки вже тривалий час відбуваються численні порушення законодавства України, зокрема, **незаконне прокладення** протягом 2004-2018 рр. двох капітальних двосмугових **транзитних автомобільних доріг з м. Києва в Київську область**, подальше приватне використання доріг у парку, зокрема укладення незаконного договору, який порушує наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 15 грудня 2016 р. № 512 *«Про затвердження Положення про парк-пам'ятку садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення “Феофанія”*.

Однак, попри низку публікацій та репортажів ЗМІ про численні порушення законодавства України щодо парку-пам'ятки “Феофанія”, НАН України проявляє **системну бездіяльність і зухвале nereагування** на неодноразові публікації ЗМІ, що викликає велике здивування та обурення.

Більш того, згідно інформації, отриманої мною від НАН України у відповідь на моє депутатське звернення № 207/03-924 від 26 лютого 2019 р., НАН України визнає, що надає «платні послуги» олігарху Ю.Косюку.

При цьому, НАН України звернулось з позовною заявою щодо захисту честі, гідності, ділової репутації, визнання інформації, висвітленої в журналістському розслідуванні програми «Наші гроші з Денисом Бігусом», недостовірною та зобов'язання її спростувати. У свою чергу, Косюк Ю.А. також звернувся з аналогічною позовною заявою до програми «Наші гроші з Денисом Бігусом».

Тож, замість належного реагування на низку публікацій та репортажів ЗМІ про численні порушення законодавства України щодо Парку-пам'ятки, зокрема проведення ретельного службового розслідування щодо дій посадових осіб ДУ «Інститут еволюційної екології НАН України» та окремих посадових осіб Управління справами НАН України, **НАН України фактично виступає на одному боці з олігархом Ю.Косюком**, позиваючись разом з ним до журналістів.

Таким чином, вже тривалий час існують системні зловживання державним майном, яке закріплено за установами, організаціями та підприємствами, що перебувають у віданні Національної академії наук України та галузевих

академій, зокрема **безконтрольне, нецільове та неефективне** використання майнових комплексів та земельних ділянок наукової самоврядної організації - НАН України та галузевих академій наук, у т. ч. в приватних інтересах вищого керівництва НАН України та окремих олігархів.

2. Інтеграція української науки до Європейського дослідницького простору дає перспективні можливості для реформування наукової та інноваційної сфер України, насамперед, на основі глибокої модернізації самої системи наукової та інноваційної діяльності в наукових установах та університетах за європейськими стандартами.

Як зазначалося вище, на сьогодні успадкована з часів СРСР система НАН України та галузевих академій залишається **єдиною на посткомуністичному просторі Європи, яка не була реформована**, що спричиняє справедливую критику як з боку суспільства, так і з боку наукової молоді та експертів.

У зв'язку з цим, своє 100-річчя НАН України, на превеликий жаль, зустріла в стані глибокої деградації. Така ситуація пов'язана у т. ч. з особою президента НАН України Патона Б.Є., архаїчне оточення якого фактично блокує реформування НАН України та прагне законсервувати цей «сталінсько-брежнєвський заповідник» радянщини у сфері науки.

Очевидною є необхідність реформування НАН України, інших наукових академій і установ, з метою наближення їх роботи до сучасних і ефективних форм організації науки у світі.

На думку провідних фахівців, найбільш позитивним можна вважати досвід посткомуністичної східної Німеччини, де в результаті всебічної оцінки та докорінного реформування Академія наук НДР була трансформована в Наукове Товариство Лейбніца – **ефективне об'єднання наукових установ з сучасними міжнародними наглядовими радами за участі провідних іноземних вчених**. В результаті Товариство Лейбніца зараз нараховує близько 100 сучасних і високо ефективних наукових інститутів.

З метою вироблення позитивного алгоритму реформування наукових академій, збереження наукового потенціалу і наукових шкіл, які відповідають світовому рівню, реформування наукової сфери України має розпочатися із ретельного напрацювання перспективної концепції реформи НАН України.

Слід зазначити, що навіть Російська Федерація здійснила реформування Російської академії наук, створивши у 2013 р. Федеральне агентство наукових організацій - федеральний орган виконавчої влади, що здійснював функції з нормативно-правового регулювання та надання державних послуг в області науки, освіти, охорони здоров'я та агропромислового комплексу, а також з **управління федеральним майном, що перебуває у віданні Російської академії наук**.

З огляду на світовий досвід, величезний обсяг державного майна не може знаходитися в постійному користуванні наукової самоврядної організації (НАН України), яка згідно з її Статутом **в організаційно-правовому відношенні є фактично громадською організацією - об'єднанням її членів** (академіків, член-кореспондентів та іноземних членів, що обираються загальними зборами).

А визначений Законом України статус НАН України як «вищої державної наукової організації України» є по-суті фіктивним, оскільки держава та її органи не мають жодного впливу на:

- визначення членів цієї самоврядної організації, що обираються нею самостійно;
- діяльність її органів управління, визначення її структури, вирішення організаційних, господарських, кадрових питань, здійснення міжнародних зв'язків;
- визначення тематики досліджень та оцінку їх ефективності.

Звертаю увагу, що в жодній країні посткомуністичного простору Європи реформовані академії наук не здійснюють управління державним майном та величезними майновими комплексами.

Важливо зазначити, що крім фундаментальних реформ у сферах освіти, охорони здоров'я, безпеки, оборони, боротьби з корупцією, Україна повинна також здійснити докорінну наукову реформу, аби перетворитися на сучасну країну.

Звертаю Вашу увагу, що Верховна Рада України розпочала **перший крок до реформування наукової сфери**, прийнявши 26 листопада 2015 р. Закон України № 848-VIII «Про наукову і науково-технічну діяльність».

Так, статтею 20 зазначеного Закону України передбачено утворення при Кабінетові Міністрів України постійно діючого консультативно-дорадчого органу – **Національної ради України з питань розвитку науки і технологій**, яку очолює Голова, яким за посадою є Прем'єр-міністр України.

Також, статтею 49 зазначеного Закону України передбачено утворення Національного фонду досліджень України з метою, зокрема, стимулювання фундаментальних та прикладних наукових досліджень, реалізації єдиної державної політики у сфері наукової та науково-технічної діяльності в межах його повноважень, розвитку національного дослідницького простору та його інтеграції до світового дослідницького простору, розбудови дослідницької інфраструктури в Україні та її інтеграції до світової дослідницької інфраструктури.

Однак, навіть цей перший елемент реформування наукової сфери реалізовувався зі значною затримкою. Так, Національний фонд досліджень України повноцінно запрацював **лише майже через 3,5 роки після прийняття Закону України № 848-VIII від 26 листопада 2015 р.** - на початку 2019 р., після затвердження 27 грудня 2018 р. Кабінетом Міністрів України складу наукової ради Національного фонду досліджень України.

При цьому, створення та функціонування Національної ради України з питань розвитку науки і технологій та Національного фонду досліджень України не вирішує проблеми глибокого реформування наукової сфери в Україні, а є лише його елементом, оскільки не охоплює головного – **реформування організаційної системи наукової діяльності в Україні у формі самоврядних Національної академії наук України та галузевих академій.**

Відповідно до Положення про Державну аудиторську службу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 р. № 43 «Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України»,

Держаудитслужба відповідно до покладених на неї завдань здійснює контроль у міністерствах, інших органах виконавчої влади, державних фондах, фондах загальнообов'язкового державного соціального страхування, бюджетних установах, суб'єктах господарювання державного сектору економіки, а також на підприємствах, в установах та організаціях, які отримують (отримували у періоді, який перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів, державних фондів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування або використовують (використовували у періоді, який перевіряється) державне чи комунальне майно.

Враховуючи вищевикладене та керуючись ст. 15 Закону України "Про статус народного депутата України", пропоную:

- утворити міжвідомчу комісію з метою проведення комплексної перевірки використання державного майна, яке закріплено за установами, організаціями та підприємствами, що перебувають у віданні Національної академії наук України та галузевих академій наук;

- доручити Державній аудиторській службі України здійснити комплексну перевірку використання державного майна, яке закріплено за установами, організаціями та підприємствами, що перебувають у віданні Національної академії наук України та галузевих академій наук;

- скликати та провести засідання Національної ради України з питань розвитку науки і технологій з метою обговорення концепції докорінного реформування організації наукової діяльності, передусім реформування Національної академії наук України та галузевих академій наук, відповідно до сучасних викликів та кращих зразків реформи академій наук в посткомуністичній Європі;

- створити спільну робочу групу з залученням представників Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України, Міністерства освіти і науки України, Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, наукової спільноти та незалежних експертів з метою напрацювання концепції глибокого реформування Національної академії наук України з врахуванням найкращого досвіду посткомуністичних країн, які здійснили успішну наукову реформу, зокрема східної Німеччини.

Про розгляд мого депутатського запиту прошу поінформувати мене у встановлений законом термін.

З повагою

народний депутат України



Вовк В.І.
(посв. № 207)